

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

VI. Vtrum Deus etiam comprehendi possit ab intellectu creato, & in quo hæc Incomprehensibilitas Dei consistat.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

obedientialis actiua non sit minor in intellectu imperfectiori: vel intellectus creatus concurrat ad visionem per potentiam & actiuitatem naturalem, vt nos docuimus dub. præced. & tum est quidem actiuitas maior perfectioris intellectus, respectu etiam ipsius visionis, sed solum incompleta & imperfecta ex suo genere; ita vt ex se, nisi aliunde perficiatur, nec mediata, nec immediate quicquam conferat ad effectum visionis: sed solum quatenus & in quantum eleuatur à lumine gloriæ: qua de causa etiam nihil ipsa conferre potest ad maiorem & perfectiorem visionem, stante æquali lumine. Siquidem vniuersim perfectio operationis seu effectus non crescit, crescite actiuitate principij, seu causæ adæquatæ sumptæ (siue principalis illa sit, siue instrumentalis) nisi causa illa ex se conferat, vel ad partem aliquam effectus, vt est partialis concausa tractionis, vel ad aliquid præuium effectui, à quo perfectio effectus dependet, vt sunt instrumenta artis respectu effectus artificialis. Quod si neutrum accidat, vt sit in præsentia, tum perfectio maior instrumenti nihil iuuat ad perfectiorem effectum. Vt si duo scribæ, quorum alter in ea arte perfectior, non ex se scribant aliquid, sed totum vt moti à manu perfectioris scribæ; tunc enim scripturæ elegantia & perfectio respondebit solum manui regentis, non arti manus, quæ regitur.

Atque idem seruata proportione, dicendum est de omnibus actibus supernaturalibus, etiam huius vitæ: in quibus tamen hoc est discrimen, quod in hac vita auxilium supernaturale, quo actiuitas intellectus seu potentia completur, non solum est habitus præexistens ipsius virtutis, sed etiam auxilium actuale gratiæ: quo fit etiam, vt actus elici possint intensiores ipso habitu præexistente; quod in patria, vbi habitus operatiui crescere amplius nõ possunt, iuxta legem à Deo constitutam, non accidit. Quod verò in specie ad fidei actus pertinet, nõ sunt ij per se ac in se perfectiores respectu perfectioris intellectus, ceteris paribus: est autem qui præsupponuntur fidei, vt est naturale iudicium de credibilitate fidei, item apprehensio terminorum &c. soleant esse perfectiores in perfectiori intellectu: qua ratione etiam per accidens conferre potest perfectior intellectus ad concipiendum perfectiorem fidei assensum, vt recte etiam Suarez & Vasquez loc. cit. E quibus etiam patet Responso ad fundamentum contrariæ sententiæ.

Assertio VI. Diuersitas visionis beatificæ, quoad perfectionem intensiõis siue claritatis adæquatè respondet, tum simili diuersitati luminis gloriæ, velut rationi & causæ immediatæ; tum diuersitati meritum, seu gratiæ & charitatis huius vitæ, velut causæ mediatæ. Ita Sanctus Thomas hic quæst. 12. artic. 6. & omnes citati pro præcedenti assertione. Et colligitur ex dictis. Quia cum lumen gloriæ sit causa immediate effectiua visionis, cui absolute etiam secundum intensiõem proportionatur visio, vt & ipse etiam concursus actualis DEI ad eandem visionem; negari non potest eam

esse immediatam causam eius diuersitatis, quæ est in visione secundum intensiõem. Et quia rursum essentialis beatitudo, quæ in visione consistit, proportione quadam respondet meritis huius vitæ, sicubi, vt fit in adultis, meritum locum habuit; seu vniuersim tum in illis, tum in ipsis etiam paruulis, qui carent meritis, intensiõni gratiæ iustificantis ac charitatis huius vitæ, vt suo loco in 1. 2. docetur; ideo etiam diuersitas visionis beatificæ, secundum intensiõem seu claritatem mediata respondet meritis, seu intensiõni gratiæ & charitatis huius vitæ: ita vt qui æqualem gratiam sanctificantem ac charitatem (quæ itidem aut est ipsa gratia sanctificans, aut gratia sanctificantis respondet) in hac vita habuerunt, æquale etiam lumen gloriæ, ac proinde etiam æqualem visionem beatificam quoad intensiõem & claritatem, habituri sint. Eodemque etiam modo intelligendum est Concilium Florentinum citatum assert. 1. quod vniuersim in meritum diuersitatem visionis inæqualitatem refert. Quomodo vero visio beatifica etiam variari in beatitudine possit per respectum non ad principale obiectum, seu ipsam essentiam diuinam (de qua re hæcenus actum) sed ad obiecta secundaria, nimirum creata, inferius dicitur dub. 9.

Assertio VII. Non obstante inæqualitate visionis, beati omnes habent appetitum tum naturalem, tum etiam elicitum, respectu eiusdem visionis perfecte satiatum. Est communis, & colligitur ex psalm. 16. v. 51. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Ratio sumitur ex dictis. Quia naturalis appetitus, seu capacitas propinqua visionis respondet lumini gloriæ, cui adæquatatur visio, vt dictum: elicitus verò tum regulæ diuinæ voluntatis, à qua beati nunquam desciscunt, nec omnino possunt desciscere; tum proportioni charitatis, adeoque ipsius luminis gloriæ, vt docet etiam S. Thomas hic quæst. 12. a. 6. plura de hac re in. 1. 2.

DVBIVM VI.

Vtrum Deus etiã comprehendi possit ab intellectu creato; & in quo hac incomprehensibilitas DEI consistat.

S. Thom. 1. p. q. 22. a. 7.

Notandum primò. Comprehensionis vocabulũ à sensibus ad intellectum traductum, duobus modis accipi, vt optimè norauit S. Thomas hic q. 12. artic. 7. ad 1. Primò late, vt opponitur infecutioni; & aliud non est, quam consecutio seu adeptio rei, quam quis infecutus fuit. Secundò strictè, quatenus significat aliquid includi à comprehendente. Quod ad intellectum relatum, nihil aliud est, quam cognitio rei adeo perfecta, vt sit etiam totalis & obiecto adæquata. Ad quem modum etiam dixit S. Augustinus lib. 12. de ciuitat. Dei capit. 18. *Quidquid scientia comprehenditur, scientiæ cognitione finitur.* De compre-

hensione priore modo non est hic quæstio; siquidem tam ex fide certum est DEVM posse comprehendi; quam quod à beatis videri possit, imo re ipsa videatur; vt dictum dub. 1. cum comprehensio hæc consistat in ipsa Dei visione: quo spectat illud Philipp. 3. vers. 12. *Sequitur autem, si quo modo comprehendam.* Et 1. Cor. 9. v. 24. *Sic currite, vt comprehendatis.*

Quæstio ergo in præsentem est, de comprehensione solum posteriore modo: quo sensu generatim loquendo de quæstione An est, inter Scholasticos controuersa non est, sed solum de quæstione quid est, seu particulari modo ac ratione incomprehensibilitatis. Etenim qui Deum dicerent ab intellectu creato vndequaue posse comprehendi, soli fuerunt hæretici, nimirum Anomæi eorumque Antesignani Eunomius & Aetius, de quibus dictum supra. dub. 1. qui etiam dixerunt, non solum posse DEVM à creatura comprehendi, sed etiam se re ipsa Deum ita perfectè comprehendisse, vt ipse se; quos idcirco ex instituto damnant SS. Patres, vt videbimus.

2 Quod verò attinet ad quæstionem Quid est, seu in quo Incomprehensibilitas illa DEI propriè consistat, varia admodum est Scholasticorum sententia, quæ varietas vt explicetur.

Notandum secundò, duplicem in genere constitui posse Incomprehensibilitatem Dei, iuxta illam ipsam rationem & significationem nominis superius loco secundo declaratam, vnam ex parte obiecti; alteram ex parte actus seu cognitionis. Quæ tamen diuisio aliter à Sancto Thoma hic quæst. 12. artic. 7. aliter à recentioribus accipi videtur. Nam Sanctus Thomas ibidem ad 3. significat, id esse incomprehensibile ex parte obiecti, tum quod secundum se totum cognosci non potest; tum etiam illud, quod non totaliter ex parte modi cognoscendi: quia videlicet obiecti cognoscibilitas ex se maior est, quam vt ab illa creatà cognitione possit exquiri. Ex parte verò cognitionis, indicat generatim esse incomprehensibile quod ab intellectu non potest cognosci perfectissima cognitione absolute possibili. Recentiores verò Theologi communiter illud solum vocant incomprehensibile ex parte obiecti, quod non potest secundum se totum, & quidquid in se, vel formaliter vel eminenter continet (continentiam illi vocant formalem, & eminentialem, seu virtualem) cognosci. Ex parte verò ipsius cognitionis Incomprehensibile vocant, quod non cognoscitur modo perfectissimo, nec ita cognosci potest; siue ipsa obiecti cognoscibilitas adeo perfectam ex se cognitionem deponat, siue non.

Notandum Tertio, ex his varijs modis Incomprehensibilitatis, in præsentem nullam quæstionem esse de Incomprehensibilitate ex parte cognitionis, iuxta modum loquendi S. Thomæ, siue etiam aliorum Theologorum, secundum quem Incomprehensibile dicitur intellectui creato, quidquid ab eo cognosci non potest cogni-

tionem perfectissima absolute possibili; siquidem constat, solum Deum ita à seipso cognosci; præsertim cum Incomprehensibilitas hoc modo accepta respectu creati intellectus quibuscumque etiam rebus creatis communis, adeoque per se etiam plane impropria sit: quandoquidem nulla res creata ab vllò creato intellectu cognosci potest cognitione perfectissima absolute possibili; sed solum ab ipso Deo, cuius cognitio omnem creatam scientiam infinite superat. Solum ergo controuersia est de incomprehensibilitate ex parte obiecti, iuxta modum loquendi S. Thomæ; & recentiorum; aut etiam de incomprehensibilitate ex parte cognitionis, iuxta modum loquendi recentiorum; quando modus cognoscendi non ex æquat cognoscibilitatem rei; quam res ex se ipsa habet; quam tamen incomprehensibilitatem diximus à S. Thoma comprehendi sub incomprehensibilitate ex parte obiecti.

His positis, ex Scholasticis aliqui defendunt incomprehensibilitatem Dei iuxta posteriorem modum tantum; alij vero iuxta priorem: in quibus tamen rursum est quedam diuersitas. Quidam enim solum dicunt, Deum ex parte obiecti incomprehensibilem, secundum continentiam eminentialem, alij verò etiam secundum continentiam formalem, vt mox distinctè explicabimus.

Prima quidem est sententia Nominalium, qui vt tam ex parte obiecti, quam cognitionis, Deum incomprehensibilem defendunt, suo philosophandi more ad varios, & quosdam etiam parum solidos & accommodatos comprehensionis modos & significatus confluunt: quorum nonnulli iam sunt à præsentem controuersia exclusi: Notandum inquit Gabriel in 3. d. 14. q. vn. dub. 7. quod comprehendere accipitur quinque modis, vt dicit Ockam q. 12. quarum. Primo modo est videre aliquod visibile, ita vt nihil eius lateat; sic comprehendere est distinctè videre. Secundo modo est videre aliquod totum, & discernere inter partes eius. Tertio modo est videre aliquod visibile perfectissima visione, qua videri potest. Quarto modo comprehendere, est cognoscere aliquid sub omnibus predicatis sibi convenientibus. Quinto modo est cognoscere in intellectu habente talem proportionem ad alias intellectiones, qualè habet obiectum ad alia obiecta. Et infra: Primo modo dicitur, quod quicquid videt essentiam diuinam, comprehendit eam &c. secundo modo essentia seu Verbum à nullo comprehenditur: quia non habet partes inter quas discerni possit. Tertio modo non potest comprehendi nisi ab intellectu suo, quia omni cognitione creata perfectior est visio increata. Neq; alia creatura illo modo comprehendere potest, nisi à Deo. Quarto modo similiter non potest comprehendi nisi à seipso: quia ipse solum nouit omnia predicata sibi convenientia. Sic & quinto modo solum comprehendit seipsum: quia sicut cognitio increata infinite excedit omnem cognitionem creatam, ita obiectum increatum infinite excedit omne obiectum creatum, &c. His tribus ultimis modis communiter accipitur comprehendere, qui soli Deo conueniunt respectu obiecti increati. Hæc tamen Gabriel ex sua, & aliorum Nominalium sententia.

4 Sed de primo modo comprehensionis nulla est hoc loco quæstio; constat enim, Deum hoc modo incomprehensibilem simpliciter non esse, vt superius dictum. Secundus modus est fictitijs,

loquen-

loquendo de comprehensione in genere; quæ in se comprehensa nullas requirit partes. Tertius modus ad comprehensionem propriè non requiritur; alias enim nec Angelus inferior à superiore; nec ex ijs quilibet à seipso; nec vlla creatura vel ab Angelo, vel ab homine comprehenderetur: quare iam antea etiam monuimus non esse hoc loco quæstionem de incomprehensibilitate huic modo comprehensionis opposito. Quocirca tribus his modis omiſſis, solum de duobus posterioribus modis cõprehensionis, seu duobus potius oppositis modis incomprehensibilitatis est quæstio; quorum vnus est ex parte obiecti, alter ex parte cognitionis, iuxta modum loquendi recentiorum: Et licet Nominales verbis quibus referunt quartum modum non satis explicent, an Deum eo modo existiment incomprehensibilem ex parte obiecti, secundum continentiam etiam formalem; an verò secundum continentiam eminentialem: tamen de posteriori solum locutus esse colligitur ex primo modo, & referunt Suarez mox citandus & Vasquez. disp. 53. c. 3. eam verò Nominaliũ sententiã plurib⁹ etiam refellunt Vasquez l. c. & Albertinus tom. 1. pri. 1. coroll. 2. p. 3.

Secunda sententia est, Deum propriè dici incomprehensibilem ex parte obiecti, secundum continentiam eminentialem tantum; nimirum quia non potest ita perfecte videri à creatura, vt ex vi talis visionis cognoscantur & comprehendantur omnia, quæ in Deo sunt eminenter. Ita Suarez lib. 2. de Deo c. 29. numer. 9. & 13. & fufè in 3. part. d. 26. sect. 2. & 3. & Vasquez 1. parte d. 53. cap. 4. qui tamen hoc singulari fundamento nititur, quod ex vi ipsius visionis Dei nulla penitus creatura videatur; de quo dub. sequenti. Refert & refellit hanc sententiam Albertinus loc. cit. p. 4.

Tertia sententiã est Victoria, vt refertur, quæ sequuntur Albertinus cit. coroll. 2. p. 6. & 7. & quidã recentiores; quibus etiam adiungitur à nonnullis Caietanus; & non parum fauet Ferrariensis 1. cont. gentes cap. 56. Deum incomprehensibilem dici, & esse, ex parte obiecti etiam secundum continentiam formalem: quia non cognoscatur perfectio diuinæ essentiæ secundum omnes gradus suos virtuales; ita vt quamuis omnia prædicata intrinseca quæ sunt diuersæ rationis in Deo, cognoscantur à beato; tamen nulla perfectio intrinseca Dei possit ita perfecte cognosci, secundum omnem suum gradum, quin præter gradum perfectionis cognitum, semper alij plures in infinitum superſint, qui cognoscendũ lateant: siue quia ad hoc requiratur lumen infinite intentum; quod impossibile est dari; vt ex his Authoribus recentiores illi cum Victoria dicunt; siue quia ad hoc requiratur cognitio simpliciter infinita, vt docet Albertinus; qui putat, non implicare contradictionem, dari lumen, seu cognitionem infinite intentam. Exemplo rem declarat Albertinus in visione albi intensi; quod à longè subfuscum apparet, etsi tota albedo videatur. Item exemplo solis; qui licet totus videatur, vix tamen à nobis palmaris conspicitur. Refellit hanc sententiam Vasquez d. 53. n. 2. tanquam planè improbabilem,

& absurdam, nec satis fidei consonam. Eandem Suarez lib. 2. cap. 22. n. 16. vocat falsam & improbabilem. Ab his omnibus diuersa est quarta sententia S. Thomæ hic, & cõmunis Scholasticorum, vt dicemus.

Assertio I. Deus aliquo sanè proprio & vero sensu à creato intellectu penitus incomprehensibilis est, nõ solum secundum ordinariam, sed etiam absolutam Dei potentiam. Ita S. Thomas hic quæst. 12. a. 7. & in 4. d. 49. q. 1. art. 3. & lib. 3. cont. gent. cap. 53. & de verit. q. 8. a. 2. Idem Scholastici in 3. d. 14. & hic cit. q. 12. art. 7. omnes vno ore affirmant: & est de fide, abstrahendo à particulari modo incomprehensibilitatis, vt rectè Sotus in 4. d. 49. quæst. 3. a. 1. Molina hic a. 7. & Suarez lib. 2. de Deo cap. 5. num. 6. & 3. part. Tom. 1. d. 26. sect. 2. licet id de fide esse non agnoscat Vasquez d. 53. num. 3. Probatur primò ex Scriptura sacra, quæ ita de Deo loquitur, Iob. 11. v. 7. *Forſitan vestigia Dei comprehendes, & vsq; ad perfectum omnipotentem reperies? Quæ verba licet sint Sopharis Naamathita, sunt tamen à sanctis Patribus tanquam fidei consona recepta. Itè Ierem. 32. vers. 19. Dominus exercituum nomen tibi, Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu. Rom. 11. v. 33. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. 1. Tim. 6. vers. 16. Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem.*

Secundo idem probatur ex definitione Ecclesiæ. Etenim in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. Cap. Firmiter, de Summa Trinitat. & fide Cathol. ita definitur: *Firmiter credimus, quod vnus solus sit DEVS, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis.* &c. vbi eodem modo Deus incomprehensibilis dicitur, quo incommutabilis; vtique etiam secundum absolutam Dei potentiam: quidquid in contrarium ad enervandam huius definitionis vim, contra communem glossetur Vasquez d. 52. n. 10. ratus solum dici rationalibus creaturis natura sua consideratis incomprehensibilem; eo quod ibidem etiam dicitur ineffabilis, qui tamen Beatis non est ineffabilis. Sed vt rectè notauit Albertinus tom. 1. coroll. 2. p. 1. Sicut nemo totaliter & perfecte vndeque Deum intelligere, ita nec eloqui potest: quare etiam Beatis non minus est ineffabilis, quam incomprehensibilis. Huc spectat, quod Concilium Basileense sess. 22. damnauit inter alias etiam hanc propositionem Augustini de Roma, dicentis; *Anima Christi videt Deum tam clarè & intense, quam clarè & intense Deus videt seipsum.*

Tertio idem probatur ex SS. Patribus, dum disputant contra Anomæos superius relatos, quos ex instituto damnant Chrysoſtomus homilijs quinque contra Anomæos, de incomprehensibili Dei natura, Gregorius Nazianzenus orat. 2. de Theolog. Augustinus Epist. 112. capit. 8. Ambrosius lib. 1. in Luc. cap. 1. Optimè S. Dionysius lib. de diuin. nom. cap. 1. *Vt enim, inquit, neque ea, quæ ratione intelliguntur, ab ijs, quæ sub sensum cadunt, comprehendere ceruicq; possunt; nec ab ijs, quæ ficta figurataq; sunt, simplicia & non figurata; nec ab ijs, quæ corporeis figuris efficta sunt, eorum quæ corpore vacant,*

forme vacuitas, quæ nec tractari, nec figurari potest: sic & essentia vincit ac superat, quæ termino caret immensitas; & mentes quæ mente superior est, unitas; & unum quod cogitationem superat, in cogitationem nullam (adæquatam nimirum obiecto, ut antea dixerat) cadere; & bonum quod orationem vincit, nulla oratione (adæquate) exprimi potest. Et, mox vocat Deum, unitatem unitatis omnis effectricem, essentiam essentia superiore, & verbum quod exprimi nequit, verbi, intelligentia, nominisque vacuitatem & privationem; nimirum quia comprehendi, intelligi, & exprimi non potest. Similia habet, cap. 1. de myst. Theolog.

Quæ testimonia, ut & Scripturæ loca superius relata, tamen si itidem ad propositum nihil facere, sed vel viatoribus solum, aut rationalibus creaturis, naturâ suâ consideratis, quædam etiam non de ipsâ natura diuina, sed tantum de arcanis Dei consilii a Deo reuelante, non manifestatis loqui contendat Vasquez d. 52. cap. 2. 3. & 4. contrarium tamen probant, tum ipsa verba ac sententiæ generatim pronuntiata; tum communis & recepta Scholasticorum expositio ac sensus. Quocirca tandem, ipsemet etiam Vasquez ibidem num. 4. fatetur, iam licitum non esse, sed plane temerarium, absolutè docere, DEVM à Beatis comprehendi posse; cum communis inquit Scholasticorum Schola contrarium doceat. Ratio patebit inferius.

Interim extra controuersiam est, Deum se ipsum intelligendo comprehendere; quod asserit etiam S. Augustinus lib. 12. de ciuit. c. 8. quamquam hic ipse loquendi modus negatiuè potius, quam positiuè accipiendus est, iuxta S. Thomam q. 14. a. 3. ad 1. quia reuera sicut diuinum esse in se finem non habet, ita nec cognitione positiuè finiri aut includi potest.

8 Assertio II. Incomprehensibilitas Dei in hoc non consistit, quod seu perfectio aliqua diuina in re, seu virtualis aliquis diuinæ perfectionis gradus, vel modus in Deo formaliter existens lateat videntem Deum. Est expressa doctrina S. Thomæ hic quæst. 12. artic. 7. ad 2. & 3. vbi dicit, non propterea DEVM incomprehensibilem dici ex parte obiecti, quasi aliquid eius sit, quod non videatur; aut quasi non totus modus obiecti sub cognitionem cadat. Eadem est communis antiquorum Theologorum, quos referemus, sententia. Quam sequuntur etiam num Thomistæ recentiores, & alij plerique Theologi, nominatim Gregorius de Valentia, quæst. 12. punc. 6. Molina artic. 7. Suarez. cit. lib. 2. cap. 29. & Vasquez d. 53. num. 2. adeo ut quamuis oppositam sententiam superius tertio loco relata nullâ grauiore censura notandam existimem; ea tamen merito videri possit noua & singularis.

Probatur assertio; quia nullo modo negari potest, Beatos Deum videntes omnia videre, quæ in ipso sunt formaliter, ut patebit dubio sequenti, & constat ex illo Ioan. 3. vers. 2. *Vidimus eum sicuti est.* & 1. Cor. 13. vers. 12. *facie*

ad faciem. Cum igitur virtuales illi perfectionis gradus dicantur aliquem perfectionis modum in DEO formaliter existentes, ut docent tertie illius sententiæ auctores; nominatim Albertinus, qui propterea dicit, Deum non dici incomprehensibilem, *solum secundum continentiam suam eminentialem, sed etiam formalem*; negari non debet, eos etiam prout sunt in Deo, à beatis singulis videri. Dico, prout in Deo sunt: Sic enim, solum in presenti potest esse quæstio; nam prout ratione nostra inter se distinguuntur, dubitari potest, an à beatis visione beatifica omnino videantur: iuxta ea, quæ in simili diximus supra quæst. 2. dub. 4. an attributa diuina inter se etiam ratione distinguantur à beatis. Deinde si Deus secundum vnum gradum perfectionis posset videri alio non viso, necessario à parte rei deberet inter illos esse distinctio: quando enim aliquid videtur, altero non viso, ea necesse est, à parte rei esse distincta, ut dub. sequenti constabit: at consequens illud est impossibile. Denique si vnum attributum non potest videri absque alio, ut dicitur ibidem; quomodo vnus gradus virtualis eiusdem attributi videri potest, alijs gradibus non itidem visis? Quibus sanè argumentis non videntur satisfacere resolutiones Albertini loc. cit.

9 Neque exempla illa de sole & albo, à longe conspectis, ad propositum faciunt. Hac enim quia non aptè sensui proposita sunt, non videntur sicuti sunt, sed imperfectè ac vitiosè videntur; eò ipso, quod & albedo illa videtur subsufca, & sol palmaris; quo fit, ut verè nec puritas albedinis, nec magnitudo solis conspiciatur. Deum autem videbimus sicuti est, & facie ad faciem, uti dictum. Certè negari non posset, admodum mancam, imò vitiosam fore Dei visionem, si ex parte obiecti, nec tantæ magnitudinis ipse, nec tantæ puritatis esse conspiceretur, quantæ est à parte rei.

Assertio III. Incomprehensibilitas DEI propriè ac principaliter, non consistit etiam in hoc, quod non possit ipsa penetrari vel cognosci secundum omnem suam continentiam eminentialem; siue præcisè ex vi visionis, siue etiam alio quouis modo. Ita S. Thomas hic quæst. 12. artic. 7. alijsque citatis locis, vbi ex instituto declarans rationem formalem incomprehensibilitatis, nunquam eam in ordine ad hanc continentiam eminentialem explicauit. Et quamuis hic art. 8. dicat, ideo non posse omnia cognosci, sunt eminenter in Deo, quia est incomprehensibilis; tamen nec hic, nec alibi in eo constituit rationem formalem incomprehensibilitatis; sed potius hoc ipso distinguit, quod ex hoc illud, tanquam consequens probat. Eadem est communis sententia antiquorum Scholasticorum, quos citabimus, uti etiam Gregorij de Valentia, Molina, Albertini locis cit. Sed & extra visionem posse cognosci omnia, quæ sunt in DEO eminenter, fatentur etiam Suarez & Vasquez citati pro secunda sententia superius relata; cui ex parte hanc assertionem opponimus.

Probatur

Probatur assertio. Quia quæ solum sunt eminenter in DEO, non sunt aliquid ipsius DEI, nec adeo propriè & formaliter pertinent ad cognitionem DEI: imò sicut ab eis natura DEI, ita etiam cognitio DEI independens est: ac proinde si aliqui ipsa secundum se, & continentiam suam formalem comprehenderetur, non propterea simpliciter negandum foret, DEVM comprehendi posse, etiamsi illa, quæ eminenter in ipso sunt non comprehenderentur: at verò secundum assertionem primam simpliciter & absolute negandum est, DEVM esse comprehensibilem: Ergo in incomprehensibilitate illa eminentialis continentia, propriè & principaliter non consistit incomprehensibilitas DEI. Accedit, quòd de fide est, DEVM esse simpliciter incomprehensibilem, vt eadem assert. 1. dictum: non est autem certum, non posse DEVM secundum totam suam continentiam eminentialem penetrari, & cognosci; loquendo de absoluta DEI potentia; cum nonnulli Theologi id affirmant; alij dubitent, vt inferius dub. 10. patebit; Ergo, &c.

Assertio IV. Incomprehensibilitas DEI propriè & formaliter in hoc consistit, quod nulla creatura DEVM videre potest adeo perfecta & clara visione, quæ sit intrinsecè obiecti cognoscibilitati adæquata; quæque proinde talis sit, qualem ipsum obiectum ex se postulat. Est expressè sancti Thomæ hic quæst. 12. artic. 7. in corp. Vbi dicit, DEVM esse incomprehensibilem; quia nullus intellectus creatus peringere potest ad illum perfectum modum cognitionis diuinæ essentia, quo cognoscibilis est. Et respons. ad 1. & 2. rursus rationem incomprehensibilitatis DEI assignat; quia non ita perfectè videtur, sicut visibilis est, & modus obiecti non est modus cognoscens; quidquid relictetur Albertinus loc. cit.

Idem docent Bonauentura in 3. distinct. 14. artic. 1. quæst. 2. Richardus artic. 1. quæst. 4. Scotus quæst. 1. Durandus quæst. 1. numer. 10. Carthusianus in 4. distinct. 49. quæst. 4. Maior distinct. 49. quæst. 15. Scotus quæst. 3. artic. 1. Idem volunt Nominales pro prima sententia relati, circa quantum modum comprehensionis, quando dicunt, solum Deum cognoscere se ipsum intellectione habente talem proportionem ad alias intellectiones, qualem habet ipse velut obiectum ad alia obiecta, &c. Idem ex recentioribus tradunt Caietanus hic q. 12. a. 7. Gregorius de Valentia quæst. 12. p. 6. Molina citat artic. 7. & recentiores Thomistæ ibidem. Idemque planè ex Patribus indicant Sanctus Augustinus, lib. 4. de Genes. ad lit. cap. 6. & lib. Soliloq. capit. 31. Epiphanius hæresi 70. Cyrillus Hierosolymitanus Cateches. 6. Gregorius lib. 12. Moral. capit. 7. vel 10. & lib. 18. Moral. capit. 27. vel 28. vbi ait: *Nec tamen videmus, sicut videt ipse se ipsum: longe quippe disparabiliter videt Creator se, quam videt Creatura Creatorem, &c.*

Probatur & declaratur assertio. Quia quoduis in tantum ex se cognoscibile est, in quantum ens est: ens enim, & verum, seu cognoscibile,

se mutuo consequuntur. Ergo Ens infinitum est ex se infinite cognoscibile: adeoque ex se postulat cognitionem simpliciter infinitam; seu quæ tam perfecta sit in genere cognitionis, quam obiectum est perfectum in genere, cognoscibilis, seu entis. Ergo non potest vlla cognitio ipsi esse adæquata, eamque comprehendere, nisi simpliciter infinita: hæc autem est impossibilis creaturæ; ac proinde ob eam ipsam, etiam causam, DEVS est incomprehensibilis à creatura. Qui est ipse etiam discursus S. Thomæ hic cit. a. 7.

Et confirmatur. Quia neutrum negari potest, & cognoscibilitatem illam DEI reuera hoc sensu à creato intellectu exæquari non posse; & eandem ipsam etiam repugnantiam exæquationis rectè dici incomprehensibilitatem, respectu creati intellectus; cum comprehensio opposita nihil sit aliud, quam cognitionem rei adeo esse perfectam, vt sit etiam totalis, & obiecto adæquata, eiusque cognoscibilitate non excedatur.

Aliter verò res se habet cum rebus creatis, quæ cum non sint entitatis infinitæ, non postulant etiam ex se cognitionem infinitam (etsi per accidens, & ratione quasi subiecti, eorum quoque cognitio in DEO sit infinita) sed solum finitam, quæ proinde etiam comprehenduntur; modo hæc respectu cuiusque obiecti tam perfecta sit in suo genere cognitionis, quam obiectum ipsum perfectum est in genere, entis: sic enim creatura inferior, & æqualis, ab æquali perfecte comprehenditur potest; superior non potest; vt suo loco de Angelis in specie docetur.

Neque vero contra hanc explicationem communem & solidam incomprehensibilitatis, quidam efficiunt argumenta Vasquij disp. 53. capit. 2. qui potius ipse fatetur num. 6. *si incomprehensibilitas hoc modo usurparetur, de fide planè esset, DEVM à Beatis non posse comprehendere.* Sed quid ni hoc modo usurparetur; cum ipsemet negare non possit, hanc esse communem ac receptam loquendi modum Scholasticorum?

Sed obijcit Vasquez ibidem; Augustinum, & S. S. Patres nunquam incomprehensibilitatem DEI ita explicasse; sed comprehensionem semper nihil aliud esse docuisse, quam totum, quod est in re aliqua, ita cognitione complexi vt nihil illius verè lateat, sed appareat sicuti est. Albertinus quoque loco citat. etsi non neget, S. S. Patres etiam dictam incomprehensibilitatem agnouisse, adeoque veram & propriè dictam incomprehensibilitatem esse; addit tamen, eos simul etiam aliam ex parte obiecti asseruisse, quæ reuera aliquid in DEO lateat. Quod potissimum probatur ex definitione comprehensionis, quam habet S. Augustinus Epist. 112. cap. 9. vbi ait: *Aliud est videre, aliud est totum videndo comprehendere: quandoquidem id videtur, quod præsens vnicuique sentitur: totum autem comprehenditur videndo, quod ita videtur, vt nihil eius lateat videntem, aut cuius fines circumspici possunt.*

&c. Ita Augustinus. Cum igitur Deus respectu cuiuslibet intellectus creati, sit incomprehensibilis, necesse est, ut iuxta eam S. Augustini descriptionem comprehensionis, necessario aliquid lateat omnem intellectum creatum.

Respondeo, duplicem esse huius loci explicationem. Prima est, quam indicat S. Thomas hic quæst. 12. art. 7. S. Augustinum scilicet ijs verbis sub disiunctione duplicem comprehensionis modum exposuisse; vnum priori descriptionis membro, ex parte obiecti (iuxta sensum recentiorum superius explicatum) quo obiectum totum ita videtur, ut nihil eius lateat videntem; quem non negat Beatis, ut dicemus: Alterum posterioribus verbis, ex parte cognitionis. *Tunc enim*, inquit S. Thomas, *si alicuius circumspiciuntur, quando ad finem in modo cognoscendi illam rem perveniuntur*. Clarum enim est fines, de quibus loquitur Augustinus, non de fine ipsius rei cognoscere intrinseco accipi posse: alioqui nec Deus, qui infinitus est, se ipsum comprehenderet; sed de fine quasi extrinseco, seu terminis cognoscibilitatis, in ordine ad cognitionem; qui tunc attinguntur & quasi circumspiciuntur, quando ipsa cognitio adæquat, adeoque finit quodammodo cognoscibilitatem seu entitatem obiecti; quam & sanctus Augustinus, & sanctus Thomas rectè negant cuilibet creato intellectui.

13 Alia explicatio est, & meo iudicio magis accommodata verbis & contextui sancti Augustini, nimirum eò hoc loco sub utroque disiunctionis membro (verbis posterioribus, uti sæpe fieri solet, solum per modum explicationis ad prius membrum, seu priora verba adiectis) solummodo descripsisse comprehensionem rei ex parte obiecti iuxta modum loquendi recentiorum, qua nimirum res tota, & quidquid in re est, videtur, ut notavit etiam Vasquez disp. 52. cap. 1. de qua comprehensione Augustinus in eo orationis contextu hæc quoque asserit, ex mente etiam Sancti Ambrosij, cuius verba ibidem ponderat & expendit. 1. Comprehensionem hanc distingui à visione rei latè accepta, prout videlicet etiam ænigmaticam rei visionem, & in aliena specie comprehendit, de qua ibidem ex eodem Ambrosio multa disseruerat. Et hoc significant verba illa citata Augustini: *Aliud est videre; aliud est totum videndo comprehendere; quandoquidem id videtur, quod præsens vnicuique sentitur*, &c. 2. Comprehensionem hanc eandem esse, cum visione rei totius in propria specie; *ita ut nihil rei lateat videntem*. 3. Tali visione non quidem in hac vita, sed in altera DEVM à nobis aspectabilem fore. 4. Angelos Beatos re ipsa nunc ita Deum videre. 5. In hoc tamen mundo Deum hac visione, ut in seipso est, nec ab hominibus, nec ab Angelis, visum esse, per eam quidem formam & speciem, qua olim diuersis Sanctis apparuit. Vbi etiam eodem modo explicat, quod Ambrosius dixerat: *Nec Angelos quidem Deum vidisse unquam*.

14 Omnia hæc patefcent attentè expendenti totum contextum verborum sancti Augustini: in quibus præcipuè notanda hæc verba sequentia: *Porro, si propierea*, inquit, *Deum nemo vidit unquam*

(nec Angeli quidè) *quia sicut ait Disputator (Ambrosius) cuius verba consideramus, plenitudinè diuinitatis eius nemo mente cõpexit, nemo aut oculis cõprehendit* (nimirum plenitudinè ei⁹ clare conspiciendo, ut antea dixerat) *restat inquirere, quomodo Angeli Deum videant, &c. item quomodo nos ita visuri sumus*. Et infra post multa ex mente etiam S. Ambrosij respondet: *Narrante Vnigenito, &c. creatura rationalis munda & sancta impletur visione Dei ineffabili, quam consequemur tunc, cum aequales Angelis facti fuerimus*. Et mox: *Quia sicut videntur, inquit, ista visibilia corporis sensibus nota, Deum nemo vidit unquam: quoniam si aliquando (Prophetis olim) eo modo visus est; non sicut ista natura, clare videlicet, & ut in se est) videtur, sed sola voluntate visus est, specie qua voluit, apprensus, latente natura, atq; in se incommunicabiliter permanente*. Eo autem modo, quo videtur sicut est, nunc fortasse videtur à quibusdam Angelis; à nobis autem tunc ita videbitur, cum eis facti fuerimus aequales, &c. Ex quibus intelligitur, S. Augustinum in verbis illis superius obiectis, non loqui de ea comprehensione Dei, quam ipse sentiat impossibilem esse etiam intellectui beato; sed solum quæ impossibilis sit Viatori, saltem iuxta consuetum diuinæ prouidentiae modum, ut dictum. Ex quo tamen colligi non potest, eum non agnouisse alium modum comprehensionis omni creato intellectui penitus impossibilem; à quo proinde DEVS simpliciter & vniuersaliter sit & dici possit incomprehensibilis, ut idem ipse alibi docuit.

Vnde etiam patet responsio ad id, quod ibidem disputat. 53. capit. 2. obijcit Vasquez, nec Scripturam, nec S. S. Patres nomen incomprehensibilitatis respectu cognitionis DEI, hoc sensu, uti nos ex communi Scholasticorum sententia exposuimus, vsurpasse; imò verò nec alio, quo comprehensionem Dei beatis denegarent. Respondetur enim primò, quidquid sit de nomine, factis est de re ipsa constare, tam ex Scriptura, quam Patribus: cum præsertim negari non possit, hoc, quod huic nomini subesse diximus, ex mente antiquorum Scholasticorum, rectè ita appellari; & verò etiam ius fuisse, hoc ei nomini significatum imponendi, etiamsi in Scriptura, aut apud S. S. Patres id nomen hoc significato nunquam fuisset vsurpatum, ut in multis etiam alijs terminis Theologicis, atque etiam aliarum scientiarum accidit. Respondetur secundo, negando quod de Scriptura & Patribus vniuersim affirmat. Vasquez, ut partim ex citatis Scripturæ & S. S. Patrum testimonijs colligi potest; partim pluribus videre est apud citatos. Certè nemo, quod sciam, alius præter Vasquium, ita generatim de Scriptura & Patribus pronunciauit, aut vniuersim ita interpretatus est, ut eos à recepta Scholasticorum sententia de incomprehensibilitate Dei alienos, certè eius rei non conscios reddere studeret. Obijci denique etiam potest Sanctus Thomas infra quæst. 14. artic. 3. ad 1. ubi aliter de Incomprehensibilitate Dei loqui videtur; sed nos eum locum inferius quæst. 8. dub. 2. explicabimus.